

Nordiske Syvårskrig

I 1523 var Kalmarunionen definitivt opløst. I Norden var der to kongeriger, der i de følgende århundreder kæmpede om status og magt i de nordeuropæiske rum. Frederik 1. herskede over Danmark-Norge, der var i personalunion med hertugdømmerne Slesvig og Holsten, og som også besad de gamle norske nordatlantiske provinser Island, Færøerne og princippet også Grønland, der dog reelt først blev koloniseret i begyndelsen af 1700-tallet. I Sverige-Finland var Gustav 1. Vasa konge. Det var arealtmæssigt et enormt rige, der i de følgende århundreder ekspanderede mod øst. I de første årtier efter Kalmarunionens sammenbrud var der fred og samarbejde mellem de to nordiske monarker. Et konkret eksempel er Brömsebro-forliget fra 1541, hvor den danske konge Christian 3. og Gustav Vasa indgik en aftale om fred og løfte om gensidig hjælp. Det sidste var primært en beskyttelse mod den tysk-romerske kejser, og forliget havde en løbetid på 50 år.

I 1559 døde Christian 3. og året efter Gustav Vasa. Deres sønner, Frederik 2. og Erik 14., havde ikke den samme diplomatiske sans, som deres fædre. Det førte til den enormt kostbare og ødelæggende nordiske Syvårskrig (1563-1570), der var udløst af en strid om våbenskjolde. I tidens løb har der været forskellige fortolkninger af de mere langsigtede årsager til krigen. I ældre og mere nationalistisk historieskrivning hedder det, at den danske kongemagt udgjorde en reel trussel mod Vasadynastiet, og det førte til krigen. En del danske historikere har også fremstillet Frederik 2. som en aggressiv hersker, der ville genoprette Kalmarunionen med magt. Det var rigsrådet imod, så Frederik 2. forsøgte at provokere Erik 14. til krig. Andre igen fremhæver, at begge konger var uerfarne brushoveder. Men uanset hvilken betydning, der tillægges kongernes motiver, er der næppe nogen tvivl om, at begge rigers interesser i at opnå magt i Østersøområdet uvægerligt måtte føre til konflikt.

Både Danmark og Sverige rådede over store militære styrker både til lands og til vands. Men det lykkedes ikke nogen af parterne at få det endelige overtag. Vegge sider hærgede, plyndrede og dræbte bønder og indbyggerne i byerne, og store landområder blev lagt øde. Ved freden i Stettin gik de to konger med til at opgive kravet på erobrede landområder, men bitterheden, hadet og ønsket om hævn levede videre i begge kongeslægter. Imens havde befolkningen nok at gøre med at få genetableret det ødelagte.

Triggere - I gang med emnet

Rigsvåbnene

De to kongers rigsvåben kan bruges som anslag til emnet. Mange historikere mener, at striden om rigsvåbene udløste Den Nordiske Syvårskrig.

Læreren kan fortælle, at først fik Frederik 2. tre kroner i det danske rigsvåben. Erik 14. forsøgte at overtale Frederik 2. til at ændre rigsvåbenet. Det nægtede den danske konge. Så fik Erik 14 lavet et rigsvåben, hvori der også var tre kroner, og han indsatte den øksebærende norske løve i det svenske rigsvåben.

Klassen kan drøfte, hvad kongerne ville fortælle med det – om det virkelig kan passe, at striden om symboler på rigsvåbnene kunne udløse en krig. Læreren kan lede klassesamtalen frem mod udarbejdelse af spørgsmål til krigen, som eleverne kan belyse ved hjælp af kilderne.

Forslag til undervisningsforløb

Kilderne til Den nordiske Syvårskrig

Skal hovedvægten i forløbet lægges på elevernes arbejde med temaets kilder, må det tage afsæt i spørgsmål, der udformes som historiske problemstillinger. Spørgsmålene kan f.eks. udspringe af elevernes arbejde med en trigger.

Kilderne som supplement til læremiddel

Kilderne kan bruges til at uddybe og måske nuancere læremidlets fremstilling, og man kan gøre brug af de forslag til spørgsmål og opgaver, der er udarbejdet til de enkelte kilder.

Forenklede Fælles Mål

Herunder er forslag til kompetenceområder, -mål, færdigheds- og vidensmål og udspil til læringsmål til 5.-6. klasse. De skal justeres, så de passer til de konkrete elever og det forløb, der arbejdes med.

Kompetenceområder og -mål	Færdigheds- og vidensmål	Til inspiration: Færdighedsmål omsat til læringsmål
Kronologi og sammenhæng Eleven kan sammenligne væsentlige træk ved historiske perioder	<ul style="list-style-type: none"> • Eleven kan redegøre for konsekvenser af samspil mellem dansk historie og omverden • Eleven har viden om konsekvenser af samspil mellem dansk historie og omverden	<ul style="list-style-type: none"> • Eleven kan drøfte sammenhænge mellem kortsigtede og langsigtede årsager og konsekvenser i forbindelse med Den nordiske Syvårskrig • Eleven kan fortælle om følgerne af Den Nordiske Syvårskrig
Kildearbejde Eleven kan med afsæt i enkle problemstillinger anvende kildekritiske begreber til at gøre rede for fortolkninger af fortiden	<ul style="list-style-type: none"> • Eleven kan identificere historiske problemstillinger • Eleven har viden om kendetegn ved historiske problemstillinger	<ul style="list-style-type: none"> • Eleven kan give eksempler på historiske problemstillinger, der knytter sig til begivenheder, der førte til Den Nordiske Syvårskrig
	<ul style="list-style-type: none"> • Eleven kan læse historiske kilder og udtrykke sig mundtligt og skriftligt om deres indhold og formål • Eleven har viden om fagord og begreber og historiske kilders formål og struktur	<ul style="list-style-type: none"> • Eleven kan analysere, tolke og skabe fagligt funderede og meningsfulde fortællinger om Den Nordiske Syvårskrig ud fra de tilgængelige kilder
Historiebrug Eleven kan perspektivere egne og	<ul style="list-style-type: none"> • Eleven kan konstruere historiske fortællinger	<ul style="list-style-type: none"> • Eleverne kan konstruere historiske fortællinger om

andres historiske fortællinger i tid og rum	<ul style="list-style-type: none"> • Eleven har viden om struktur i historiske fortællinger	begivenheder, der knytter sig til Den Nordiske Syvårskrig
---	--	---

Opgave

Design et mindesmærke

I grupper kan eleverne på baggrund af kilderne designe et mindesmærke over massakren i Ronneby i 1564. Eleverne kan evt. finde yderlige oplysninger på internettet. I designet kan eleverne bl.a. overveje:

- Hvilke tanker og følelser skal mindesmærket fremkalde hos folk?
- Skal mindesmærket fokusere på selve massakren eller konsekvenserne af den?
- Hvilke materialer skal mindesmærket laves af?

Evaluering

I grupper udarbejder eleverne en profil af Frederik 2. og Erik 14. på <https://www.classtools.net/FB/home-page>. Eleverne skal bruge de oplysninger, de har om kongerne fra kilderne, og de kan også tilføje yderligere oplysninger.

[spørgsmål til kilder 4. den nordiske syvårskrig]

Ballade om de to rigsvåben

[ingen spørgsmål]

Erobringen af Elfsborg

- Hvorfor var Elfsborg ved Göteborg en vigtig fæstning?
- Hvilke våben kan du se på billedet?
- Hvad viser kilden om måden at udkæmpe et slag på i 1500-tallet?

[Hånesang om svenskerne]

- Hvordan beskrives Erik 14. og hans admiral Jacob Nordbagge i visen?
- Hvorfor sammenlignes Erik 14. med kong Krøsus, og historien om skibet Mageløs med kong Krøsus' skæbne?
- Hvilken rolle spiller Gud i visen?
- Hvorfor hjælper Gud danskerne mod svenskerne ifølge visen?
- Hvad fortæller det om folks forestillinger i 1500-tallet, at Gud har en afgørende rolle?

Kongens krigsplaner

- Hvad fortæller kilden om måden at føre krig på i 1500-tallet?
- Hvordan greb kongen, Erik 14., ind?
- Hvad mener ophavsmanden (Jens Lauridsen Wolf) om massakren?
- Hvordan kan ophavsmanden vide noget om begivenhedsforløbet?
- Vurder kildens troværdighed, hvis man vil vide noget om massakren i Ronneby.

Kong Erik fortæller om massakren

- Er kildens oplysninger troværdige? Begrund.
- Hvilken holdning har ophavsmanden, Erik 14., til begivenheden? Underbyg med eksempler.
- Hvad viser kilden om måden at føre krig på i 1500-tallet?
- Finder tilsvarende episoder ofte sted i nutidens krige? Giv eksempler.

Freden i 1570

- Hvad kan man ud fra fredsaftalen se om henholdsvis den danske og den svenske konges mål med krigen?
- Mener du, at fredsaftalen løste nogle grundlæggende konflikter mellem den danske og den svenske konge? Begrund.

En Danmarksbeskrivelse

- Hvem har ifølge kilden ansvaret for krigen?
- Hvordan fremstiller kilden Erik 14. og Frederik 2.?
- Jon Jensen Koldings bog blev forbudt. Prøv ud fra tiden (slutningen af 1500-tallet) at argumentere for og imod et forbud.

[Frederik 2. bygger Kronborg]

- Hvilket indtryk giver Jon Jensen Kolding af Kronborg?
- Hvad er det for "krigsmaskiner", han skriver om?
- Hvordan passer Jon Jensens beskrivelse med det indtryk, som billederne giver af Kronborg?

Kort over Danmark efter den Nordiske Syvårskrig

- Hvilke områder hørte til Danmark-Norge, som ikke hører til landene i dag?
- Hvilke områder hørte til Sverige-Finland, som ikke hører til landene i dag?
- Hvor er kortet mest og mindst nøjagtigt? Hvorfor?
- Formuler 3-5 væsentlige spørgsmål, som kortet kan bruges som kilde til?